

КОЗАЧКА ДИВИЗИЈА У НДХ (1943–1945)

Апстракт: На основу архивске грађе, објављених извора и литературе, приказан је положај Козачке дивизије у НДХ. У раду се обрађује оснивање дивизије и њен долазак на простор НДХ и Југославије. У фокусу истраживања је однос Козачке дивизије према локалном становништву, као и према НДХ и НОП-у.

Кључне ријечи: НДХ, Нијемци, партизани, Черкези.

Формирање Козачке дивизије

Година 1943. донијела је одређене промјене на подручју НДХ. Рат се одвијао несмањеном жестином, али геополитичке околности натјерале су Вермахт да промијени стратегију. Пораз на истоку и капитулација Италије приморали су Хитлера да, довођењем нових дивизија, изврши прегруписавање снага на Балкану. Од друге половине 1943. до краја рата важну улогу имаће јединице састављене искључиво од Руса и других становника са територије СССР-а. Најпознатија је била свакако Прва козачка дивизија, формирана од антикомунистички настројених Руса и заробљених припадника Црвене армије. Доласком ове дивизије рат у Југославији добија нову димензију, док је простор НДХ постао поприште жестоких сукоба, у првом реду између Козачке дивизије и НОВЈ, а онда и козака и усташа.

Нијемци су у покушају сузбијања партизанског покрета користили и друге јединице, на примјер јединицу "Бергман", састављену од кавкаских народа, као и 162. туркестанску дивизију.¹ Козачка дивизија је остала највише упамћена по злочинима, и под именом "Черкези", иако у њој готово да није ни било Черкеза.² Називани су тако због "черкеске", свечаног дијела униформе.³ Дивизија је основана 8. новембра 1942. на полуострву Таман (између Азовског и

¹ Алексеј Тимофејев, *Руси и други светски рат у Југославији, утицај СССР-а и руских емиграната на догађаје у Југославији 1941–1945*, Београд 2011, 124–126

² *Црвена армија и руска емиграција у Југославији за вријеме Другог светског рата у оквиру антибеовске пропаганде*, приредио: Алексеј Тимофејев, Београд 2016, 82

³ Tatjana Puškadija-Ribkin, *Emigranti iz Rusije u znanstvenom i kulturnom životu Zagreba*, Zagreb 2006, 253

Црног мора).⁴ Већ тада је било неколико козачких јединица састављених од локалног становништва из окупираних подручја и, претежно, заробљених Козака, које су окупљене и упућене у центар за обуку у Млави, у Пољској. Тамо је у јулу 1943. коначно формирана 1. козачка дивизија и под тим именом упућена у Југославију под командом Хелмута фон Панвица.⁵ По доласку у Србију имала је 18.700 бораца. Била је састављена од двије бригаде и два артиљеријска дивизиона наоружана топовима калибра 75 милиметара, извиђачког и инжењерског батаљона и помоћне јединице.⁶ Команданти ових јединица су углавном били балтички Нијемци, који су после револуције избјегли у Њемачку и тамо се ставили на располагање нацистима.⁷ Са подручја НДХ у команди је био Рус Павле Григорјев, док је војни свештеник био Еуген Јержемски из Загреба.⁸

Командант дивизије је имао лијепо мишљење о дивизији, наводећи да има доста писмених људи и да његови козаци имају јасну идеологију, а то је ослобађање Русије од бољшевичке власти.⁹ Долазак козака је праћен пропагандом. Да би оставио што бољи утисак и спријечио могуће сукобе, Фон Панвиц се обратио козацима на хрватском језику, говорећи да се налазе у земљи пријатељског народа и да им је позната задаћа, а то је безобзирно истребљење бандита познатих као комунисти, који су њихови смртни непријатељи.¹⁰ Овај пропагандни покушај није био довољно јак да остави снажнији утисак на козаке у Србији и НДХ. Додатни проблем је био тактика самоопремања на подручју југоистока, коју је за Дивизију одредила њемачка врховна команда.¹¹ Управо због ове наредбе су козаци били приморани да одузимају храну од сељака за своје и за потребе коња, који су били саставни дио дивизије.¹² Ово се често претварало у масовну пљачку и насиље, посебно у селима за које је постојала сумња да сарађују са партизанима.¹³

⁴ Ribkin, n. d., 253

⁵ Ribkin, n. d., 253

⁶ Тимофејев, н. д., 133

⁷ *Црвена армија и руска емиграција у Југославији за вријеме Другог светског рата у оквиру антибиговске пропаганде*, приредио: Алексеј Тимофејев, Београд 2016, 83

⁸ Hrvatski državni arhiv (HR-HDA), fond 1561, Služba državne sigurnosti Republičkog sekretarijata unutrašnjih poslova (SDS RSUP Hrvatske). Elaborat: Bjeloemigranti u Jugoslaviji 1941–1945, od okupacije do oslobođenja, 211.1/14, Zagreb 1950, 25–26

⁹ Тимофејев, н. д., 133

¹⁰ Тимофејев, н. д., 133–134

¹¹ Тимофејев, н. д., 136

¹² Ribkin, n. d., 254

¹³ Ribkin, n. d., 254

Став козака према локалном становништву (Нијемцима, Хрватима и Србима)

Козаци су имали различите односе са Нијемцима, Хрватима и Србима. Са Нијемцима су имали заједнички интерес, а то је била борба против комунизма. С обзиром на то да је дивизија била у саставу Вермахта, било је јасно да стоје под њемачком командом. Нија постојала ни најмања могућност да дође до побуне против Нијемаца. Они су имали јасне и прецизне наредбе шта да чине. Нијемце је посебно иритирао мањак дисциплине код козака. Иако их је хвалио као добре борце, командант дивизије Фон Панвиц није толерисао пљачку и силовања. Због недјела у Срему, обратио се козацима 25. октобра 1943. године, говорећи о мањку дисциплине и о пљачки мирних села, узнемиравању њемачког становништва и одбијању извршавања наређења.¹⁴ Због овога је наредио да се стријеља 50 козака.¹⁵ Ово је био једини примјер да су козаци малтретирали њемачко цивилно становништво у Срему.

Иако су Нијемци у својим пропагандним наступима говорили козацима да је најважнија борба са партизанима, да није у датом тренутку толико важно да ли је неко Србин, Хрват, Нијемац, православац, католик или протестант,¹⁶ они су по доласку почели да уочавају извјесне разлике између Срба и Хрвата. Прва ствар која их је збунила су били натписи на жељезничкој станици, који су били скоро на руском,¹⁷ језик је био дијелом разумљив, дијелом неразумљив, и постало је очигледно да су Срби православци, са блиским традицијама, док су Хрвати католици.¹⁸ Њима је постало јасно да су хрватске власти покренуле прави вјерски рат. У цијелој Хрватској рушене су православне цркве. Усташе су клале читава српска села.¹⁹

Једна од срамних ствари коју су починили козаци је пљачка хрватских села и силовање жена. Котарска област у Броду упутила је 28. октобра 1943. извјештај Великој жупи Посавје о пљачки и силовањима које су починили козаци. Они су, под изговором да чисте подручја од партизана, дошли 24. октобра у села Ориовац и Лужане и почели одузимати све. Било је случајева пљачки и силовања, што је на крају довело до случаја стријељања у Сибињу, гдје су Козаци упали у кућу угледног домаћина Мије Хераковића, који је тада имао 70 година. Покушали су да га опљачкају, али им се он супротставио.²⁰ Дошли су опет наредног дана (27. октобра), извели га из куће и стријељали, не обазирјући

¹⁴ Тимофејејев, н. д., 141–142

¹⁵ Тимофејејев, н. д., 141–142

¹⁶ Тимофејејев, н. д., 134

¹⁷ Тимофејејев, н. д., 136

¹⁸ Тимофејејев, н. д., 136

¹⁹ Тимофејејев, н. д., 137

²⁰ *Grada za historiju narodnooslobodilačkog pokreta u Slavoniji, knjiga 8, 1. 10. -15. 11. 1943*, (Slavonski Brod 1973), 278

се на молбу сеоског биљежника да га пусте.²¹ Због овог немилостивог догађаја је биљежник ишао лично на разговор код њемачког команданта, од којег је сазнао да су изгубили сву власт над козацима и да не смију радити против њих из страха да их козаци не побију.²² Након овог разговора је Стјепан Момчиновић, представник Котара Славонски Брод, отишао у команду 187. њемачке дивизије и захтијевао од њих да козаке пребаце у партизанска села, јер се код народа појавио огроман страх, многи мушкарци су побјегли у шуму, док жене и дјевојке иду ноћу на спавање у друга села. У команди су му обећали да ће нешто учинити, али се то није догодило.²³

У усташки логор су 20. новембра 1943. дошла двојица житеља из села Јоховац, Котар Добој. Испричали су команди логора да су у село претходног дана (19. новембра) дошли Черкези, као припадници њемачке војске, и почели вршити терор тако што су самовољно узимали храну од сељака, како сточну тако и људску. Клали су свиње самовољно. Покушали су да силују једну жену, која је успјела да побјегне заједно са кћерком од 16 година, али није успјела да поведе са собом двојицу синова, који су остали код куће. На крају су отворили кош са кукурузом и почели га расипати и давати коњима, а онда отишли из села. Упућена је молба властима НДХ да инсистирају код њемачке војске да се ово више не понавља.²⁴ Као главни аргумент навели су да је њихов крај најхрватскији, затим да се нико из овог села није одметнуо на непријатељску страну, да су они били Хрвати и да ће то и остати. Најтеже им је пало то што су их Черкези оптужили да су партизани.²⁵

Слични случајеви су се дешавали широм НДХ. У извјештају Одјелења народног здравља за мјесец јули 1944. године, упућеном Секретаријату ЗАВНОХ-а, у Славонији, у окрузима Брод и Нашице, појавила се епидемија полних болести, коју су проузроковали Черкези упадима у села у овим окрузима, гдје су вршили силовања жена.²⁶ Козаци и усташе су били слуге једног господара, али су имали затегнуте односе.²⁷ Представници НДХ су оптуживали козаке за пљачку и подршку српском становништву. То је водило затегнутости односа између њих. Ово стање је покушало да ријешу више руководство НДХ, подстакнуто од њемачких генерала, тако што је давало одликовања старијим официрима Козачке дивизије у сврху доказивања савезничких односа.²⁸ У ту сврху била је организована парада дивизије у центру Загреба, којој је присуствовао

²¹ Исто

²² Исто, 279

²³ Исто, 279

²⁴ Војни архив, фонд НДХ, кутија 201, фасцикла 10, документ 1

²⁵ Исто

²⁶ ZAVNOH, *Zbornik dokumenata 1944, Institut za historiju radničkog pokreta Hrvatske, Zagreb 1975*, 247

²⁷ Тимофејев, н. д., 137

²⁸ Тимофејев, н. д., 139

војни врх НДХ.²⁹ Иако се НДХ жалила на понашање козака, Нијемци нису пуно инсистирали на поправљању односа. Козаци су им били потребни због партизана, тако да се нису много бавили оптужбама. Један од ријетких њемачких официра који није волио козаке је био Глез фон Хорстенау. Био је спреман да повјерује у све што му власти НДХ кажу у вези са њима.³⁰ И поред оваквих примјера, Нијемци нису придавали пуно пажње овим догађајима, јер се ствари нису одвијале према њиховим плановима.

Сукоби Козачке дивизије са усташама и борба против НОП

Сукоби козака и усташа су у почетку избијали због усташке политике према Србима. Козаци су били изненађени суровошћу, као и тиме колико су Срби досљедно одржавали своју вјеру упркос притисцима.³¹ Православље је била спона која је повезивала козаке са Србима. То су прво учили Нијемци. Нехумано поступање усташа изазивало је револт код козака, посебно када је било у питању рушење цркава.³²

Ови поступци су били окидач за почетак сукоба. Први сукоб због ових догађаја избио је у околини Ђакова, гдје је био смјештен 1. донски козачки пук. Усташе су ухапсиле око 200 Срба, нагурали их у циглану и почели скупљати дрва да их запале. Када су козаци сазнали за ово, обавијестили су мајора Макса и замолили га да предузме одговарајуће мјере. Он је пристао и са стотину козака дошао код циглане и тражио да се притворени пусте. Усташе су овај захтјев категорично одбиле и грубо предложиле козацима да се не мијешају у ствари њихове државе и да напусте циглану. Козаци су онда отворили силом циглану и пустили Србе, након чега је избила масовна туча, уз употребу оружја. На обје стране било је мртвих и рањених.³³

Слична ситуација се десила у априлу 1944. у селу Гора код Петриње. Ескадрон 5. донског пука је пролазио кроз село и примијетио да се 20 усташа спрема да дигне православну цркву у ваздух. Поручник Пашченко је обавијестио о овоме команданта пука Кононова, који је наредио да се црква спасе. Козаци су опколили цркву и Пашченко је пришао усташком официру и рекао му да мине уклоне и да се иконе врате у цркву. Усташки официр му је одговорио да је њихова држава независна и да су они овдје газде, а да они (козаци), могу да иду. Пашченко му је одговорио да козаци не дирају у хрватску независност, али да не могу дозволити да се црква сруши. Избила је свађа, а затим и туча, али су иконе враћене на своје мјесто.³⁴ Сличан сукоб се десио нешто

²⁹ Тимофејев, н. д., 139

³⁰ Тимофејев, н. д., 139

³¹ Тимофејев, н. д., 137

³² Тимофејев, н. д., 137

³³ Тимофејев, н. д., 137–138

³⁴ Тимофејев, н. д., 140

раније. Наиме, 27. новембра 1943. избио је сукоб између козака и домобрана у Дервенти, којом приликом су домобрани убили једног козака. Командир козачке јединице је присилио домобранског команданта да им изручи починиоца. Приликом одласка из Дервенте пуцано је на козаке.³⁵

Иако су били на истој страни са усташама када је мржња према комунизму и партизанима у питању, козаци нису могли мирно стајати и посматрати да се православне цркве руше. Православна нит била је јача од свега. Козацима је било познато да је усташки покрет нераскидиво везан за Католичку цркву. Ватикан је кроз вијекове хтио да, користећи сваку могућу прилику, покатоличи велику словенску државу, највећег представника православља.³⁶ Када је избио рат између СССР-а и Њемачке, папа Пије XII је у говору у Базилици Светог Петра у Риму говорио како једна од зараћених страна води рат за одбрану основа хришћанске културе.³⁷

Много интензивнији сукоби су били између козака и НОП-а. Први сукоб је избио октобра 1943. у рејону Фрушке горе. Основни циљ операције је био уништавање партизанских одреда и база сјеверно од Београда.³⁸ Иако нису имали великог успјеха, јер су се партизани склањали од борби, успјели су да униште неколико партизанских база и за то добију позитивну оцјену њемачких команданата.³⁹ У извјештају 1. козачке бригаде о борбама против партизана у рејону Фрушке горе, који је упућен 1. козачкој дивизији 18. октобра 1943. године, стоји да су они послје прегруписавања потисли слабе снаге из мјеста Лежмир, Дивош и Љуба (13. октобар 1943). Наредног дана су ушли у Луг, гдје су наишли на слабији отпор непријатеља, којом приликом је погинуо један козак, док су двојица рањени. Заплијењена је већа количина војне опреме.⁴⁰ Крајем децембра 1943. козаци су се смјестили у подручју Сиска. У акцијама "чишћења терена" имали су неограничену слободу, што је значило да су са цивилним становништвом могли да раде шта су хтјели.⁴¹ Од самог доласка почели су са пљачком, уништавајући све што нису могли понијети са собом. Силовали су све жене које су затицали у кућама, чак и старице.⁴²

Децембар 1943. и почетак јануара 1944. године 2. козачка бригада је провела у припремању и учешћу у операцијама против партизана у централној Босни, који су нападали саобраћајницу Гора–Глина.⁴³ У прољеће 1944. дивизијски штаб је био смјештен у Новој Градишци, а 1. козачка бригада на десној

³⁵ NAW, LXVIII Armeekorps (69 резервни корпус), T314, roll 1544, f. 572

³⁶ Viktor Novak, *Magnum Crimen*, drugo izdanje, Beograd 1986, 1012

³⁷ Novak, n. d., 1013

³⁸ Тимофејев, н. д., 142

³⁹ Тимофејев, н. д., 143

⁴⁰ *Zbornik NOR, tom I, knjiga 17, Borbe u Vojvodini 1941–1944*, Beograd 1958, 500

⁴¹ Mijo Zorko, *Velika Gorica u NOB-u II*, Velika Gorica 1987, 218

⁴² Zorko, n. d.

⁴³ Тимофејев, н. д., 143

обали Саве, југоисточно од линије Загреб–Сисак–Суња–Костајница. Други сибирски пук је спровео мању антипартизанску акцију опкољавања и уништавања (7–8. маја 1944) између Карловца и Сиска.⁴⁴ Ове операције су имале ефекта код НОВЈ. Штаб 4. корпуса НОВЈ упутио је извјештај Штабу 8. ударне дивизије, у коме пише да је будност попустила. Најбољи показатељ је дезертирање осморице Руса на непријатељску страну. Мишљење команде је било да се морају предузети све потребне мјере да се овакве ствари више не догађају. На сузбијању оваквих појава морају заједнички да раде политички и обавјештајни руководиоци. То што су они Руси не значи да треба да имају привилегован положај, јер незадовољство код њих може имати организован карактер.⁴⁵ У периоду од 21. децембра 1943. до 20. јануара 1944. непријатељ је примijeћен у сектору Глине (Козачка бригада "Дон"). Циљ му је да пресијече комуникацију Гора–Глина, која служи за снабдијевање и дотур. Козачка бригада "Кавказ" се налазила на простору између Босне и Врбаса. Према сазнањима добијеним приликом испитивања пребјеглих војника и извјештајима повјереника, ту се налази између шест и осам хиљада непријатељских војника. Западно од Врбаса се налази око 2.000 људи који дотурају храну и оружје непријатељу. Бригада заузима 100 квадратних километара, са 5. пуком око Дервенте, 6. пуком око Добоја и 3. пуком на потезу Жепче–Маглај. Осигурање и заштита жељезничких линија има првенствени значај. Након почетних успјеха, пола територије је прочешљано без додира са непријатељем, који је, користећи предност познавања терена и многе кланце, умакао ка југу. Губици су били велики на обје стране.⁴⁶ Борбе су настављене у марту 1944. године, када су снаге Козачке дивизије нападе приштабне јединице 3. и 4. бригаде 27. марта 1944. и том приликом је због неопрезности погинуло неколико бораца.⁴⁷ Борци 1. и 3. бригаде су одбили напад Козака из правца Костајнице и Суње, док је 4. бригада 29. марта водила борбу са козацима, који су нападали из правца Петриње.⁴⁸ Седма дивизија НОВЈ је нападе снаге Козачке дивизије у селу Комареву 6. јуна 1944. У сукобима је погинуо 21 припадник НОВЈ и 19 припадника Козачке дивизије. Према званичним документима НДХ, јаке непријатељске снаге су нападе село ноћу 6/7. јуна 1944, али су се морале повући уз губитке.⁴⁹ У јуну 1944. године, од 120 Руса који су из Козачке дивизије прешли у редове НОВЈ на подручју Славоније, у саставу Осјечке бригаде 6. корпуса НОВЈ формирана је Руска чета.⁵⁰

⁴⁴ Тимофејев, н. д., 144

⁴⁵ Војни архив, фонд ВБА (Војнобезбједносна агенција), ратни документи ОЗНЕ 1942, 1943, 1944. године, стр. 37

⁴⁶ *Zbornik NOR, tom IV, knjiga 21, borbe u BiH 1944*, Beograd 1960, 620–624

⁴⁷ Dušan Baić, *4. korpus NOV Jugoslavije, odnosno 1. korpus NOV Hrvatske*, Beograd 1990, 258

⁴⁸ *Isto*

⁴⁹ *Zbornik NOR, tom V, knjiga 28, borbe u Hrvatskoj 1944*, Beograd 1963, 139–143

⁵⁰ *Isto*, 556

Почетком децембра 1944. године 2. бригада је кренула у сусрет јединицама 3. украјинског фронта генерала Толбухина, које су требале да успоставе чврсту везу са одредима партизана на сјеверу Хрватске.⁵¹ Ујутро 17. децембра 1944. одиграла се битка код Питомаче, у којој су козаци успјели да пробију одбрану Црвене армије и заузму је 27. децембра.⁵² У то вријеме 32. дивизија из састава 10. корпуса НОВЈ се налазила у рејону Вировитице и Питомаче.⁵³ Борба је почела 9. децембра.⁵⁴ Снаге 1. козачке дивизије успјеле су 25. децембра да један батаљон потисну према Козаревцу.⁵⁵ Послије жестоких борби, козаци су успјели да заузму Вировитицу у фебруару 1945. Тамо је, на иницијативу пуковника Кононова, 24. марта одржан Свекозачки конгрес, на којем су донесени закључци о концентрацији трупа код Клагенфурта и Салцбурга и утврђени војни циљеви козака.⁵⁶ Све ово није било довољно да заустави напредовање Црвене армије и НОВЈ. Након ослобађања Београда, у октобру 1944, почело је повлачење свих руских војних формација из Србије. Повлачење је ишло кроз територију НДХ. Пратили су их одреди НОВЈ. Козачке јединице се повлаче према Аустрији, одакле су послје рата репатриране, односно предане СССР-у.⁵⁷ Укупно 128 припадника Козачке дивизије је сахрањено у Загребу. Од тог броја већина је умрла у Војној болници у Загребу или су били довезени са мјеста погибије.⁵⁸

Земаљска комисија за утврђивање злочина окупатора и њихових помагача на територији Хрватске утврдила је да су козаци, од доласка на југословенско ратиште у јесен 1943. до слома Њемачке, вршили страшне злочине. Предвођени њемачким и бјелогардејским официрима, припадници ове дивизије су убијали и мучили заробљенике, палили села, вршили силовања жена и систематски пљачкали приватну и народну имовину. Како се нису снабдијевали као регуларна њемачка војска, путем интендантуре, него искључиво путем пљачке незаштићених села, то се добија слика невиђених пустошења.⁵⁹

Само у Ђурђевцу (сјевероисточна Хрватска) је силовано између 200 и 300 жена и дјевојака, које су затражиле преглед код др Петра Бакријанца, док је у околини силовано између 400 и 500 жена у доби од 13 до 70 година. Прили-

⁵¹ Тимофејев, н. д., 145

⁵² Тимофејев, н. д., 146

⁵³ Rade Bulat, *10 korpus "Zagrebački" NOV i POJ*, Zagreb 1985, 206–207

⁵⁴ Bulat, n. d., 209

⁵⁵ Bulat, n. d., 214

⁵⁶ Тимофејев, н. д., 145–146

⁵⁷ Ribkin, n. d., 254

⁵⁸ Ribkin, n. d., 257–263

⁵⁹ *Црвена армија и руска емиграција у Југославији за време Другог светског рата у оквиру антишбеовске пропаганде*, приредио: Алексеј Тимофејев, Београд 2016, 84

ком силовања било је случајева убистава, што најбоље говори о карактеру злочина почињених на територији Хрватске.⁶⁰

Списак извора и литературе

Архивски фондови

1. Војни архив, Београд
 - Фонд НДХ
 - Фонд ВБА
2. Hrvatski državni arhiv
 - Fond 1561 (SDS RSUP SR Hrvatske)

Објављени извори

1. Historijski institut Slavonije
 - Građa za historiju narodnoolobodilačkog pokreta u Slavoniji, knjiga 8, Slavonski Brod 1973.
2. Institut za historiju radničkog pokreta Hrvatske
 - ZAVNOH, Zbornik dokumenata 1944, Institut za historiju radničkog pokreta Hrvatske, Zagreb 1975.
3. Zbornik NOR-a
 - Tom I, knjiga 17 (borbe u Vojvodini 1941–1944), Beograd 1958.
 - Tom IV, knjiga 21 (borbe u BiH 1944), Beograd 1960.
 - Tom V, knjiga 28 (borbe u Hrvatskoj 1944), Beograd 1963.
4. www.znaci.net/ NAW, LXVIII Armeekorps(69 резервни корпус), T314 roll 1544

Монографије

1. Тимофејев, Алексеј, *Руси и други светски рат у Југославији, утицај СССР-а и руских емиграната на догађаје у Југославији 1941–1945*, Београд 2011.
2. *Црвена армија и руска емиграција у Југославији за вријеме Другог светског рата у оквиру антишибеовске пропаганде*, приредио: Алексеј Тимофејев, Београд 2016.
3. Baić Dušan, *4. Korpus NOV Jugoslavije, odnosno 1. korpus NOV Hrvatske*, Beograd 1990
4. Bulat, Rade, *Deseti korpus "Zagrebački" NOV i POJ*, Ljubljana 1985.
5. Novak, Viktor, *Magnum Crimen, drugo izdanje*, Beograd 1986.

⁶⁰ Исто

6. Ribkin-Puškadija, Tatjana, *Emigranti iz Rusije u znanstvenom i kulturnom životu Zagreba*, Zagreb 2006.
7. Zorko, Mijo, *Velika Gorica u NOB-u II*, Velika Gorica 1987.

Gojko Sumatic

The Cossack Division in the Independent State of Croatia (NDH) (1943-1945)

Summary

The main task of the Cossack Division was fighting against the National Liberation Movement and the protection of the Nazi order in the Independent State of Croatia (NDH), but it was not able to carry out these tasks. Its structure was extremely anti-communist, and additional problem was the command structure, which consisted exclusively of the Germans. The Germans and Cossacks had a common enemy in communism, but as the Germans believed they were Aryans, or “super race”, their attitudes towards other nations, which they considered as “lower”, including members of the Division, led to disagreements and conflicts. The German command used the Division in confrontations with the partisans, while they were not enabled without possibility for supply. Members of the Division were not inclined to discipline, but because of the command on self-supply, they embarked on a looting the villages. This undermined the morale and caused conflicts with the authorities of NDH, which due to their behavior lodged a protest with the Germans. The Cossacks did not agree with the NDH policy against the Serbian people, which caused conflicts with the Ustasha army, although it was not the primary opponent of the Division.

In the final phase of the war, the Division fought against the National Liberation Movement, applying the experience from the fights with the partisans in the USSR, such as rapid maneuvering skills. The Cossacks at Pitomaca, in the northwestern Croatia, in February 1945, clashed with the forces of the Red Army, due to which this conflict earned the epithet “the last battle of the Civil War in Russia” because fighters on both sides were of Russian origin. Efforts of the Division were not enough to stop the progression of the National Liberation Army of Yugoslavia. Therefore, at the end of the war chaos reigned in its ranks, and a huge mark remained on its members because of the great number of women rapes and civilian murders on the territory of NDH during the war.